

Тарасенко Ольга Андріївна, Заслужений діяч мистецтв України, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», член Національної спілки художників України, м. Одеса, Україна

Ознайомлення з новітніми методиками та удосконалення організації позааудиторної роботи студентів образотворчого мистецтва: пленерна практика

Ключові слова: новітні методики, компетенції, пленерна практика студентів, рефлексія, когнітивний баланс.

У формуванні професійних компетенцій майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, балансу традиції і новаторства велике значення має вивчення зібрань музеїв України, зокрема пленерного пейзажного живопису. Одним з найбільш результативних, в сучасній освіті, визнаний метод навчання, спрямований на спільне творче пізнання досліджуваної теми і групове рішення проблеми. Необхідною умовою для цього є освоєння теоретичного матеріалу та його застосування в практичних навчальних завданнях. У той же час, важливими в проведенні пленерної практики студентів ХГФ є особистісно-орієнтовані методи.

Ми спираємося на теорію Тейяра де Шардена і Кассієра, згідно з якою рефлексія є фундаментальною властивістю людини, завдяки якій можлива її самосвідомість, самоідентифікація, розуміння свого місця і значення в світі. Важливо, щоб працюючи в умовах пленеру, студент розумів, що його професійним завданням є не подвоєння натури, а створення художнього образу. Поетапне оволодіння образотворчою мовою різних матеріалів і технік дає можливість передачі особистого світосприйняття через базові принципи формотворення. Робота в груповій співпраці сприяє когнітивному балансу, оскільки орієнтована на синтез творчого сприйняття, осмислення завдань програми навчання і вироблення способів їх вирішення. Під час групових занять студентам необхідно чітко усвідомлення мети і завдань пленеру; планування

етапів роботи. Цінним є групове обговорення, спільно з викладачем, результатів основних етапів роботи. В процесі навчання шляхом порівняння необхідно виявляти свої помилки, визначати переваги і недоліки робіт однокурсників. Робота в співробітництві сприяє розширенню свідомості студента і його об'єктивної самооцінки. В результаті формується гармонійне поєднання індивідуального і загального.

Особливістю Одеської школи живопису є те, що понад століття найбільш популярним залишається пейзажний жанр. Одеса – поріг землі і моря, що віддзеркалює небо. Це зустріч безкінечностей: розпеченої сонцем твердині степу і вічно схвильованого моря. Це чаша «сферичного простору», що не має початку і кінця.

Містобудівна система Одеси заснована за часів класицизму на місці стародавніх цивілізацій. У ній живе пам'ять гармонійних пропорцій Еллади. Ідеальна геометрія міста з'єднує людину з ритмами структурованого, оформленого Космосу і протистоїть Хаосу морської стихії. Хаос і Космос як магніт створюють особливий енергетичний простір, що володіє якістю повноти прояву життя. Сконцентрована в місці середостіння води і землі величезна енергія, пам'ять часів народжують і залучають великих художників. Місто-порт відкрите Заходу і Сходу. Таким чином, в мистецтві Одеси з'єднані кращі риси культур багатьох епох і народів. Тут творили світочі світового масштабу – І. Айвазовський, М. Врубель, В. Кандинський.

Професійна художня школа Одеси склалася у другій половині XIX ст. (У 1865 р. була відкрита Рисувальна школа). Вона заснована на традиціях класичного мистецтва. Живопис Одеси на межі XIX – XX ст. прославлений пейзажним жанром, який не перестає домінувати до нашого часу. Початок пленеру пов'язано з ім'ям К. Костанді (1852-1921) і живописців ТЮРХу (Товариство південноросійських художників). Одеса – місто живописців тому, що тут особливе світло. Якщо, за словами П. Флоренського, колір – це «об'єднання божественного світла з найтоншими частками земного пилу» (матерії), то повітря Одеси містить в собі більш тонку і чисту стихію – воду. Вона менш ущільнена,

ніж земля. Можливо тому палітра одеських живописців особливо чиста і просвітлена.

Форма існування життя – рух. Море – її найбільш адекватне вираження. У просторі Одеси множитья сонце, відбите в мільярдах лінз хвиль Чорного моря. Вловлюючи динаміку хмар і води в ритмах колірних плям, ліній, градаціях тонів, художники показують мінливий візерунок єдиної «матерії світу», в яку ми всі вписані. Художній твір дає імпульс до усвідомлення того, що людина єдина з всесвітом, виявленим в безкінечно різноманітних енергетичних планах. Особистісне сприйняття природи Одеси постає в величезному діапазоні.

Одеса – ідеальне місце для плерного живопису. Колористичні одкровення Паризької школи були сприйняті як рідні не тільки сто років тому, але пережили відродження в 1950-ті роки (В. Синицький, М. Шелото, М. Божий, Д. Фруміна, І. Логвин, А. Гавдзинський, В. Литвиненко, В. Жураківський, В. Путейко, Т. Єгорова). Сучасні художники, як і їх попередники, поєднують живопис на плері з роботою над композицією в майстерні. Висловлюючи душу живої природи, вони можуть, подібно нашому земляку В. Кандинському, сказати: «Все “мертве” здригнулося, затремтіло <...> все явило мені свій лик, свою внутрішню сутність, свою таємну душу, яка частіше мовчить, ніж говорить». Межі між простором і предметом часто стираються. Світ знаходить гармонійну цілісність і просвітленість. Зливаючись з природою, людина долучається до її гармонії. За часів екологічної кризи, коли люди забули Природу, жанр пейзажу саме на часі. Він стає своєрідною іконою, на яку глядач може дивитися захопленими очима художника.

У сучасному українському мистецтві відбувається процес неоміфологізації. Як і в світовій культурі, міфологія масової та індивідуальної свідомості поперемінно виступає на перший план. Час сприймається не лінійно, відбувається нашарування і переплетення різних культурних епох. У мистецтві Одеси головною є установка на життєстверджуючий, позитивний початок. Вона проявилася в домінуючих напрямках:

– фігуративне мистецтво, пов'язане з міфологічними мотивами і образами; в творчості одеських художників зберігається взаємозв'язок з античною та ренесансною традицією зображення оголеного тіла людини, гармонійно включеного в простір природи;

– пленерне мистецтво, що включає як пейзаж, так і тематичну картину.

Звернення до міфу як своєрідної матриці дозволяє з'єднати індивідуальне (егоцентризм, властивий нашому часу) із загальним. Оскільки художники не мають на меті точне ілюстративне зображення конкретних міфологічних текстів, а дають їх вільну інтерпретацію, можна говорити не про тему, а про мотиви і образи, що нескінченно переплітаються між собою та народжують своєрідні варіації на тему. Міфологічна модель допомагає сучасному витвору знайти більш глибокий і багатозначний сенс, робить його доступним для інтерпретації.

Природа Півдня – завжди опора і стимул в найширшому діапазоні стилістичних пошуків одеських художників. Вона дає якість «відчутної цінності» і чуттєвої переконливості, прямо, або опосередковано приймаючи участь як у тематичних, так і в абстрактних творах.

В результаті гармонійного поєднання традицій і новаторства, раціонально-логічного та інтуїтивного підходу у вирішенні завдань пленеру досягається когнітивний розвиток студентів спеціальності «образотворче мистецтво»: образне мислення, неординарне сприйняття, баланс логіки і уяви, зорова пам'ять, формування професійних навичок.